



Gradnja pruge Črnomelj -Vrbovsko 1940

Nastankom Države SHS 1918. godine i rapalskim ugovorima s Italijom 1920. godine Slovenija je ostala bez izlaza na more, stoga su još od sredine dvadesetih godina trajale pripreme za njezino spajanje na riječku prugu kod Vrbovskog. Nakon nekoliko varijanti i odobrenih projekata krajem 30-tih se pristupilo izgradnji trase, objekata i tunela. Radovi su prekidani 1940. godine, ali poslije rata pruga je izgubila smisao.

Pilana u Jarku - prerada drva je bila važan izvor zapošljavanja



Glavni prihodi cijelog Gorskog kotara su još od razdoblja Zrinskih i Frankopana ostvarivani od eksploatacije šuma i ruda, a izgradnja Karoline je označila važnu prekretnicu jer je preporodila trgovinu drvom, kao i izvoz panonskog žita na prekomorska tržišta. Na rijekama Kupi i Dobri smjestile su se desetine pilana koje je isprva bile pogonjene na vodeni pogon, ali su neke od njih već nakon 1849. uvele parne strojeve, čime su značajno povećale kapacitete prerade drva.



Teška seoska svakodnevnica - nošenje vode s izvora u Lukovdolu

U ruralnim područjima vodovodi su građeni tek tijekom 70-tih godina prošlog stoljeća, a prije toga život je bio nezamisliv bez vode s lokalnih izvora, jer je izgradnja betonskih cisterni bila relativno skupa za najšire slojeve stanovništva. Štoviše, postojanje lokalnih izvora vode je bio ključan preduvjet za izgradnju i pozicioniranje srednjovjekovnih selišta. Odlazak u šumu, radovi na polju, kao i kuhanje i priprema hrane, kao i napajanje peradi i stoke podrazumijevali su dovoljne količine vode, zbog čega se kod većine obitelji jedna ženska osoba specijalizirala za odlazak na izvor u blizini sela, a u slučajevima suše odlazilo se na veće potoke, dok se voda iz rijeka i jezera dovozila u sela u vinskim bačvama na zaprežnim kolima.



Zidanica načelnika Pintara u Rodinama - kosci u jutarnjoj košnji

Izgradnju prvog hotela Croatia u Vrbovskom, koji je ujedno bio i prvi goranski hotel, odnosno prvi uz prugu Zagreb - Rijeka otvorenu 1873. financirao je lokalni poduzetnik Pintar, koji je osim poduzetničkih uspjeha ostvario i uspješnu političku karijeru, budući kako je bio biran za gradonačelnika. U Vrbovskom nažalost ne uspijeva vinova loza, zbog specifične mikroklimе, stoga je Pintar napravio kuću - zidanicu i kupio pripadajuće zemljište za veliki vinograd u Rodinama, najplodnijem i stalno osunčanome dijelu Gorskog kotara koji se proteže od ruba Lukovdola pa sve do Močila, odnosno do Severina na Kupi. Pintar je često s fijakerom i biranim društvom posjećivao vinograd i gostionicu u Lukovdolu. Nakon što se približio drugoj političkoj opciji Lukovci su mu jednostavno posjekli vinograd, a što je bila ondašnja vrlo zanimljiva vijest za mnoge nacionalne medije.

VRBOVŠKO

Pilana Mance u Vrbovskom - najstarija u Gorskom kotaru



Na rijeci Dobri, neposredno ispod zaseoka Kratofili nalazi se prva goranska pilana, odnosno druga pilana po starosti u Hrvatskoj! Obitelj Mance je snažno obilježila goransku preradu drva kroz mnoga stoljeća, a enciklopedije i sektorske kronike bilježe kako je oko 1600. godine na Dobri u Vrbovskom počela s radom ova pionirska pilana. Lokalna obitelj imućnih i sposobnih ljudi sa Senjskog postavila je i temelje za prijenos zanatskih znanja i priliku za praksu stručnih kadrova koji su kasnije bili okosnica različitih tvornica koje su se razvijale uz Dobru u Vrbovskom, nasuprot željezničkoj postaji. Nažalost, obitelj Mance je 1946. godine ozbiljno stradala u postupku nacionalizacije i oduzimanja imovine, kao i svi tadašnji subjekti koji su raspolagali s više od 10 hektara zemlje ili s bilo kakvim prerađivačkim kapacitetima.

Kolona automobila na staroj Lujzijani - prijevoz pokojnika i svećenika



Ceste Karolina i Lujzijana su svaka u svoje vrijeme gradnje (1727. i 1809.) predstavljale jedne od najznačajnijih prometnih pravaca u Europi. Po Karolini se vozio i car Karlo VI uz tadašnje zaprege, dok se početkom 20. stoljeća na Lujzijani uočavaju i prvi automobili u austro-ugarskom okruženju. Najveći razlog oscilacija i skoro propasti Lujzijane pojavio se prolaskom željeznice 1873., ali se ista cesta uspješno rekonstruirala i poboljšavala u nekoliko navrata i dobro je služila prometnoj svrsi, sve do otvaranja autoceste Zagreb - Rijeka 2008. godine.

Juxta „NE TEMERE“ IX. §. 2.

Die 22/9. 1914 in hac Ecclesia matrimonium contraxerunt:

Sponsus: Antun Kuder

natus die:

in Parochia:

Sponsa: Katarina Šutej

nata die: 1874 29/1

in Parochia: Plemenitaša

Officium parochiale Scti Marci — Zagreb M/13 1914

**Crkveni dokumenti
- potvrda
o vjenčanju
kod Sv. Marka
u Zagrebu**

Kroz protekla stoljeća, sve od srednjeg vijeka crkva je imala i vrlo važnu svjetovnu ulogu, odnosno javne ovlasti, budući kako je vrlo revno vodila svoje matice i evidentirala sve promjene kod stanovništva, prije svega matice rođenih i umrlih, kao i evidencije o vjenčanim osobama, regrutima i školskim obveznicima. Ova potvrda o vjenčanju je izdana od strane Župnog ureda crkve Svetog Marka na zagrebačkom Gornjem gradu 22. rujna 1914. godine, odnosno za vrijeme trajanja Velikog rata. Mladoženja je bio Antun Kuder, dok je mlada bila Katarina Šutej, rođena 29. siječnja 1874. u župi Svetog Antona Pustinjaka iz Plemenitaša, koja je i službeno iz Zagreba dobila obavijest o obavljenom vjenčanju njene župljanke.

Međuratni lovci u Židovskoj hiši - Kupska dolina



U spilji Tetinja jama smještenoj iznad Lukovdola pronađeni su ulomci keramike iz drugog tisućljeća prije Krista kad su na tom području bjelodano živjeli Japodi, ali i keramika iz 15. i 16. stoljeća, najvjerojatnije iz doba turskih osvajanja kad je spilja služila kao sklonište stanovništvu. Isto se može reći i za Židovsku hišu koja se nalazi u kanjonu Kupe kod mjesta Zaumol, odnosno točno nasuprot "Radenskoj steni". O Židovskoj kući često je pisao i Ivan Goran Kovačić, a na fotografiji se nalazi njegov stric Vlada Kovačić, vrlo vješti lovac na vukove i skoro savršeni strijelac koji je bio vrlo svestran i talentiran čovjek - vrhunski bačvar i stolar, svirao je nekoliko muzičkih instrumenata, educirao je mlade o lokalnoj glazbi te je neizmjereno uživao u lovu.

Pravoslavno proštenje kod Sv. Ilije - kamion Lukovaca na Stubici s I.G. Kovačićem

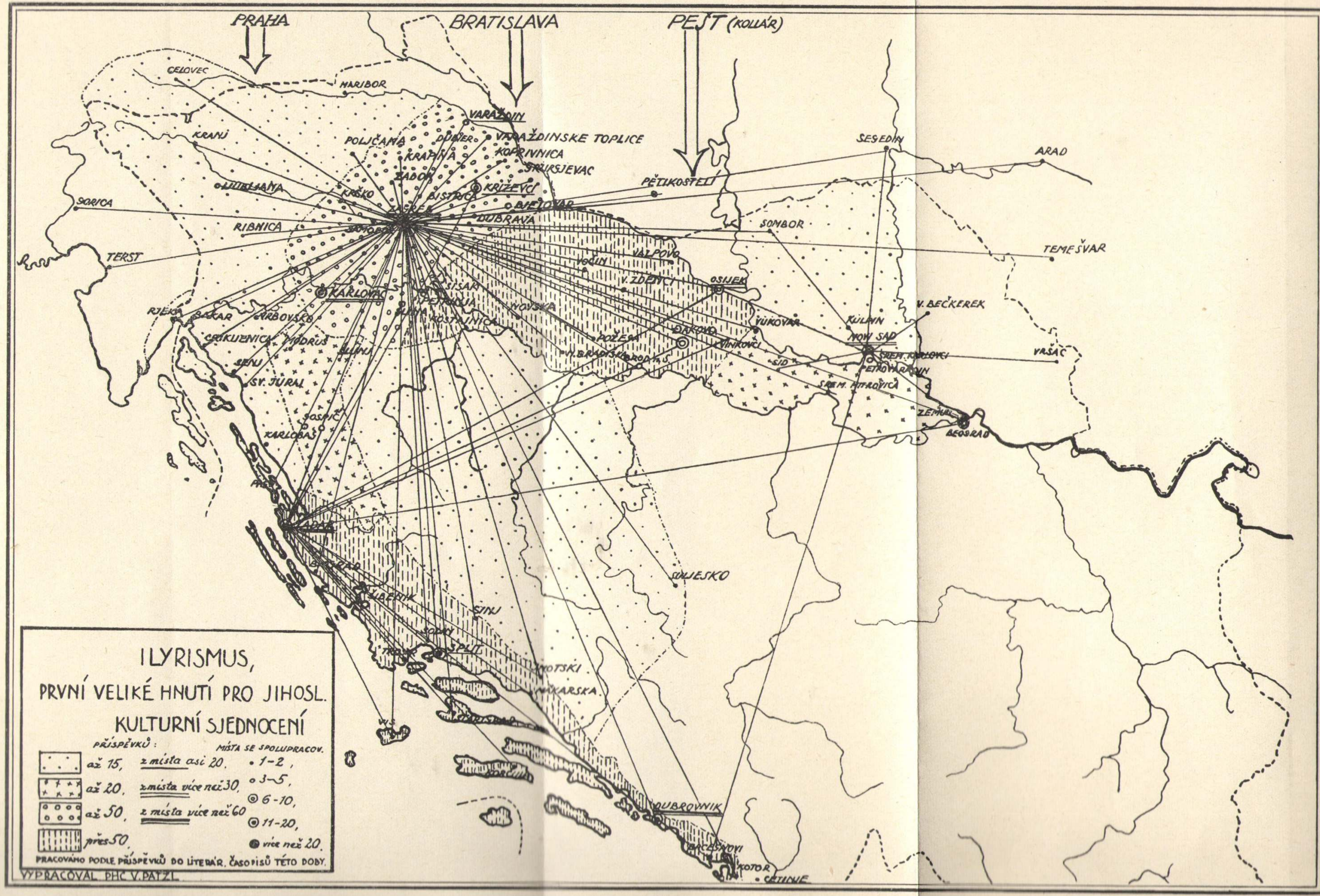


Najpoznatija katolička proštenja se već stoljećima održavaju u Lukovdolu na blagdan Vele Gospe i kod obližnjeg Sv. Franje Ksavrskog u Rtiću, gdje su stotinama godina skupa na mise dolazili katolici i pravoslavci, uz mnoge zavjete i bezbrojne primjere čudotvornih ozdravljenja. Jedna vjera redovito hodočasti onoj drugoj i ovdje je prisutna visoka razina uvažavanja običaja svojih susjeda i prijatelja. Osim u manastiru Gomirje pravoslavci također vrlo dugo njeguju proštenje na blagdan Svetog Ilije u crkvi iznad Vrbovskog, a staroslavenski elementi u lokalnoj predaji i govoru još i danas tumače kako Ilija kola po nebu vuče, i od toga sve grmi i grmi! Na fotografiji se vidi velika skupina mladih iz Lukovdola koja krajem tridesetih godina prošlog stoljeća odmara kamion nakon uspona i spajanja na Lujzijanu u križanju Stubica. Ivan Goran Kovačić je zajedno na kamionu sa svojim seoskim hodočasnicima, nasmijan i vedar. Očito je kako je IGK bio dovoljno društven, ali i religiozno osviješten.



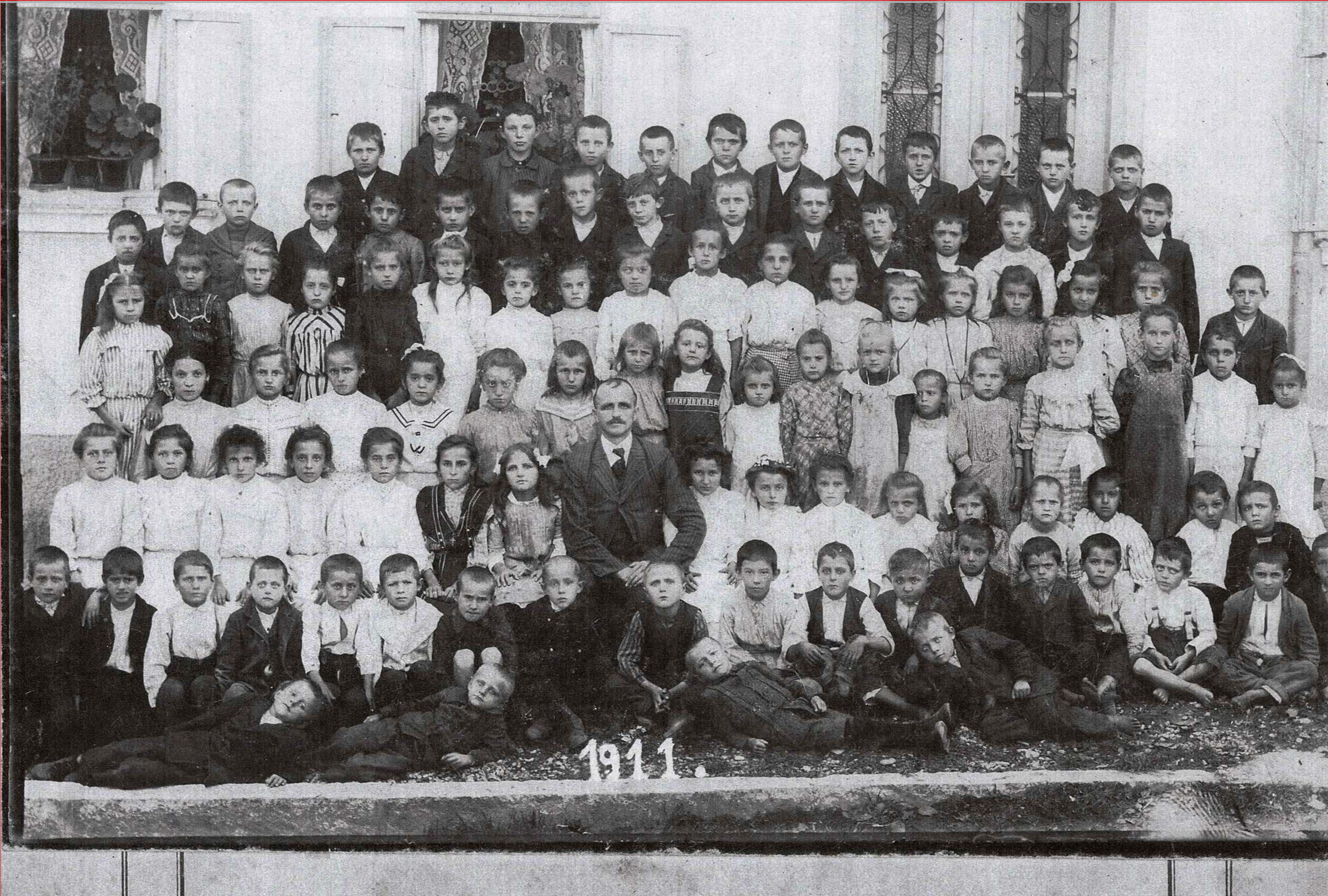
**Vrela
nekadašnjeg
znanja i
vještina
- tečaj šivanja
u organizaciji
Singera**

Na ovakvim tečajevima mlade žene su naučile sve za brak i za život - od početka do kraja šivanja, od samog skiciranja odjevnih predmeta, uzimanje mjera, izradu kroja, krojenja i šivanje te mnogobrojne pojedinosti oko održavanja i dorade odjeće. Tako stečeno znanje je pružilo seoskim djevojkama priliku da otvore svoj obrt ili da rade u drugim krojačkim radnjama u široj okolici. Vrlo su bili cijenjeni tečajevi šivanja namijenjeni krojačicama klasičnih odjevnih predmeta, jer se s tim znanjima brzo i zajamčeno dobivao posao kod etabliranih krojača. Slični obrtnički tečajevi, iako nešto rjeđe, održavali su se i za mušku publiku, a sve s ciljem kako bi se mladi istakli u kreativnim i praktičnim zanimanjima.



**Ilirski pokret
u Hrvatskoj
- Vrbovsko na
češkoj karti
s pravcima
kulturne
suradnje**

Vrbovsko je 14. ožujka 1785. doživjelo veliku afirmaciju, jer mu je car Josip II. dodijelio grb, gradski magistrat i sud, odnosno proglašeno je slobodnim kraljevskim trgovištem, stoga se i sredinom ožujka slavi Dan grada. Uspomena na te slavne dane iz 18. stoljeća bila je u Vrbovskom svježa i tijekom Ilirskog pokreta koji je nastao pod utjecajem djela slovačkoga preporoditelja Jana Kollára o slavenskom jedinstvu, poznatijem kao panslavizam. Sam pojam "ilirski" preuzet je iz humanističke historiografije, a trebao je dokazati kako su Slaveni autohton narod na prostoru na kojem žive. Tako je pojam "ilirski" malo pomalo postao i sinonim za "južnoslavenski" a glavni predvodnik ideje, đakovački biskup J. Strossmayer je u prolasku za Rim ili za sjevernu Italiju redovito noćio u Severinu, u dvorcu obitelji Vranicani. Jedinstveni književni jezik, utemeljen na staroj dubrovačkoj književnosti i štokavštini se ubrzo afirmirao kao glavna odrednica toga ilirskog jedinstva, a Vrbovsko je uslijed čestih migracija zadržalo sva tri narječja hrvatskog jezika, iako se smatra kako Senjari govore staro čakavsko narječje koje je u Hrvatskoj dominiralo i u doba uprave Frankopana i Zrinskih.



**Tisuće školskih
razreda
- đaci i njihov
učitelj iz 1911**

Kraljica Marija Terezija je 1776. godine osnovala Severinsku županiju, što je bio značajan upravni presedan. Pod nju su spadala tri kotara: primorski, kupski i goranski, dok su se skupštine održavale u Karlovcu ili u Mrkoplju. Od tog vremena zemljopisni pojam Gorskog kotara dobio je svoju političko administrativnu potvrdu i danas ima snažno zavičajno i identitetsko značenje za lokalno stanovništvo. Za vrijeme francuske uprave u Gorskom kotaru, stanovnici su dobili brojne škole i nove ceste, iako je i u ranije austrijsko doba dosta ulagano u širu prometnu infrastrukturu i podizanje standarda stanovništva. Mirom u Schönbrunu 14. listopada 1809. Austrija je Francuskoj ustupila Istru i Hrvatsku južno od Save, a središte provincije postala je Ljubljana. Danas se na području Gorskog kotara nalazi 38 školskih objekata o kojima trenutno skrbi županija, ali treba istaknuti kako su škole oduvijek bile u nadležnosti regionalnih ili državnih vlasti. Neosporno je kako je važnu ulogu u širem opismenjavanju stanovništva Vrbovskog i šireg pripadajućeg područja imala upravo francuska uprava, a u mjestu je djelovao i pomirbeni sud.

**Središte
Vrbovskog
između dva
rata - trgovina
Buneta i crkva
Sv. Ivana
Nepomuka**



Župa Sv. Ivana Nepomuka ima lijepu tradiciju, a i danas župljani se često okupljaju u iznimno vrijednoj sakralnoj građevini, izgrađenoj prema projektu glasovitoga arhitekta Hermanna Bolléa, prozvanog i goranskom katedralom. Kroz protekla stoljeća upravo je crkva u Vrbovskom igrala važnu ulogu u ublažavanju različitih teških situacija i izazova u brojnim krizama. Znakovito je kako je uslijed velikog broja čeških doseljenika u doba osnivanja župe 1755. izabran ovaj "omiljeni češki svetac". U Vrbovskom se oduvijek dobro trgovalo, posebice na blagdan Sv. Martina 11. 11. kada se održava i prigodi sajam, nadaleko poznat. Na fotografiji se u središtu mjesta, uz glavnu prometnicu i crkvu vidi trgovina vrlo naprednog poduzetnika Miroslava Bunete koji je uvodio nove standarde u trgovačko poslovanje, ali je bio i vrlo aktivan član društvene zajednice.



**Talentirani
lokalni sportaši
- Nikola Mance
na državnom
prvenstvu na
Sljemenu
1939.**

Mladi na području Grada, posebice učenici i učenice se već desetljećima aktivno bave sportom, a lokalno planinarsko društvo je djelovalo i tijekom 19. stoljeća. Kroz 20. stoljeće osnovani su mnogobrojni klubovi, većinom ekipni - loptački, od kojih se po kontinuitetu ističu nogometaši te rukometaši, ali i drugi klubovi povezani sa skijanjem, kuglanjem, šahom itd. Generalno gledajući, danas se u društvu sve manje mladih bavi sportom, ali primjeri iz povijesti Vrbovskog pokazuju kako nije nemoguće ostvariti vrhunske rezultate, unatoč nedostatnim financijskim izdvajanjima ili osrednjoj sportskoj infrastrukturi. Janica i Ivica Kostelić, svjetski šampioni i olimpijski pobjednici također imaju porijeklo iz Vrbovskog.



Tvornica stolica - kontinuitet lokacije, zgrada i strojeva iz stare tvornice šibica

U naselju Dobra je još 1911. godine osnovana tvornica šibica, koja je tada zapošljavala 80 radnika. Nesumnjivo je kako je napredak Vrbovskog potkraj 19. stoljeća povezan s prolaskom željeznice, dok podaci o naplati općinske trošarine na piće ukazuju na svojevrсно zlatno doba i visoku razinu potrošnje po gostionicama i u mjesnim trgovinama. Tada je bilo važno i stočarstvo, jer su važni prihodi stanovništvu stizali i od stoke, odnosno od klanja stoke i od prodaje mesa. Stočarstvo je u periodu do pred drugi svjetski rat stalno raslo, iz godine u godinu, ali je povećana industrijalizacija i intenzivna migracija ostavila traga na poljoprivrede trendove i na smanjeni interes lokalnog stanovništva za agrarne teme.

Vrbovsko



Jedna od najstarijih gradskih veduta - pogled na središte mjesta sa sjeverne strane

Vrbovsko posjeduje vrlo zahvalan geografski položaj i relativno ugodnu klimu, s puno sunčanih sati. Iako je okruženo s ozbiljnim planinama u neposrednom okruženju, što mu je od najranijih vremena priskrbilo naziv ulaznih vrata u Hrvatsku Švicu (Dragutin Hirc, lukovdolski učitelj). Na ovoj vjerojatno prvoj zabilježenoj fotografiji dobro se vide konture mjesta, crkva i nekoliko istaknutih zgrada. S druge strane, u pozadini se dobro uočava imponzantan masiv Velike Kapele i brojne okolne planine koje dobro djeluju na posjetitelje i prolaznike, još iz vremena s početka 18. stoljeća.

Govor Stjepana Radića u Vrbovskom



Lokalno političko djelovanje je u prošlosti bilo dosta intenzivnije i Vrbovsko je na nacionalnoj razini igralo važnu ulogu, bilo kroz pojedince ili kroz svog zastupnika u Saboru. Ova antologijska fotografija prikazuje okupljeno mnoštvo na "Stanici" kojem se s balkona zgrade obratio veliki Stjepan Radić, koji je vrlo rado dolazio i zadržavao se u Vrbovskom. Jedan od najistaknutijih HSS-ovaca, odvjetnik Ivan Šubašić je imao odvjetničku kancelariju na Vrbovskom i kod njega su rado navraćali ugledni stranački vođe, dok je njegov osobni tajnik za vrijeme banske službe bio Pavo Pocrnić, cijenjeni advokat i stanovnik Vrbovskog. Vlatko Maček u svojim inozemnim memoarima piše kako je Šubašića upoznao još 1921. kada su bili svjedoci kod udaje starije Radićeve kćerke. "Radićev zet dr. Josip Vrandekar je nažalost obolio od tuberkuloze u kratkom vremenu nakon vjenčanja, pa kako je bio sa Šubašićem intimni prijatelj, to ga je Šubašić, koji je bio advokat u krasnom gorskom gradiću Vrbovskom, pozvao k sebi" zapisao je kasnije Maček.

668

Hrvatska će nam domovina biti istom
kada sretna i velika, kad budu svi njezini
sinovi bogobožni, marljivi i štedljivi ljudi.

ULOŽNICA

HRVATSKE SELJAČKE ZADRUGE

U
LUKOVDOLE.

Broj: 244

Strana: 134

Knjiga V

Ime ulagatelja:

Mije Žagara
kč. br. 5

Strana 2.

Godina	Mjesec	Dan	Ulagatelj imade
1908	Travnj.	29	Jedna hiljada Kruna
1908	Prosinac	27	Jedna hiljada Kruna
			do 31/XII 1928
1928	Prosin	31	Ukupno ugl. kam.
"	"	31	stornije
1929	Travnj.	1	uložio iz uložnice br. 329
"	"	1	stornije uložnica
"	"	7	uložio
"	"		dvije hiljade seljanske obrade
"	Lip.	30	ugl. 0/0
			stornije
1929	Prosin	31	ugl. 0/0
			stornije
1930	Lip.	30	ugl. 0/0
			stornije
"	Prosin	31	ugl. 0/0
			stornije
1931	Lip.	30	ugl. 0/0
			stornije
			prenos na stranicu 4-5

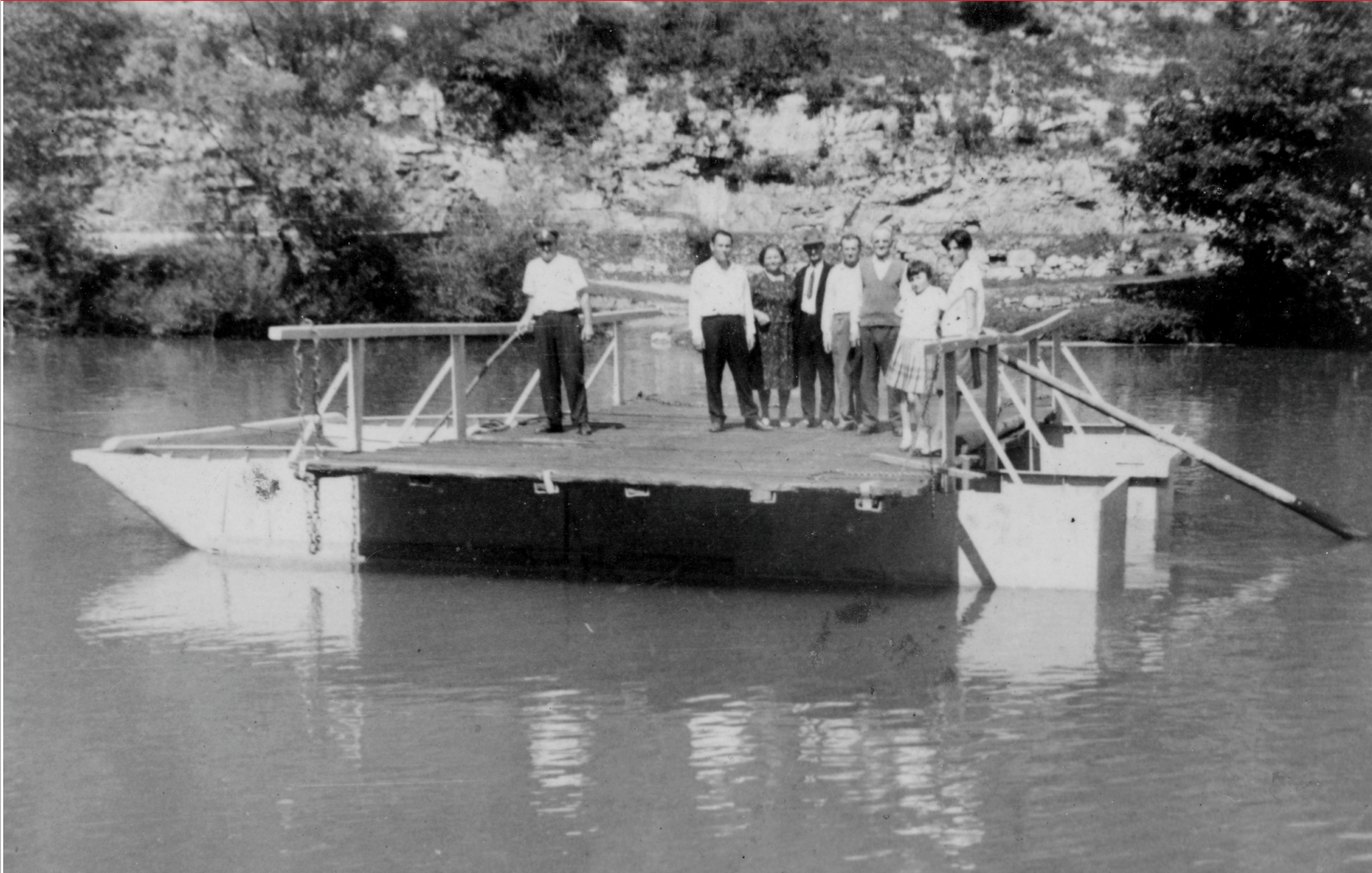
Strana 3.

Uložak ili izplata	Glavnica		HRVATSKA SELJAČKA ZADRUGA NA NEUGRANIČENO JAMČENJE U LUKOVDOLE
	kruna	fil.	
Ulog	1000		
Ulog	1000		
	2070		
	500		
	685	49	
	1185	49	
	547	27	
	1720	70	
ul.	1000		
šest 760	2720	70	
0/0	5866		
	2785	42	
0/0	8355		
	2868	97	
0/0	8604		
	2955	01	
0/0	8865		
0/0	3043	66	
0/0	9129		
	3134	95	

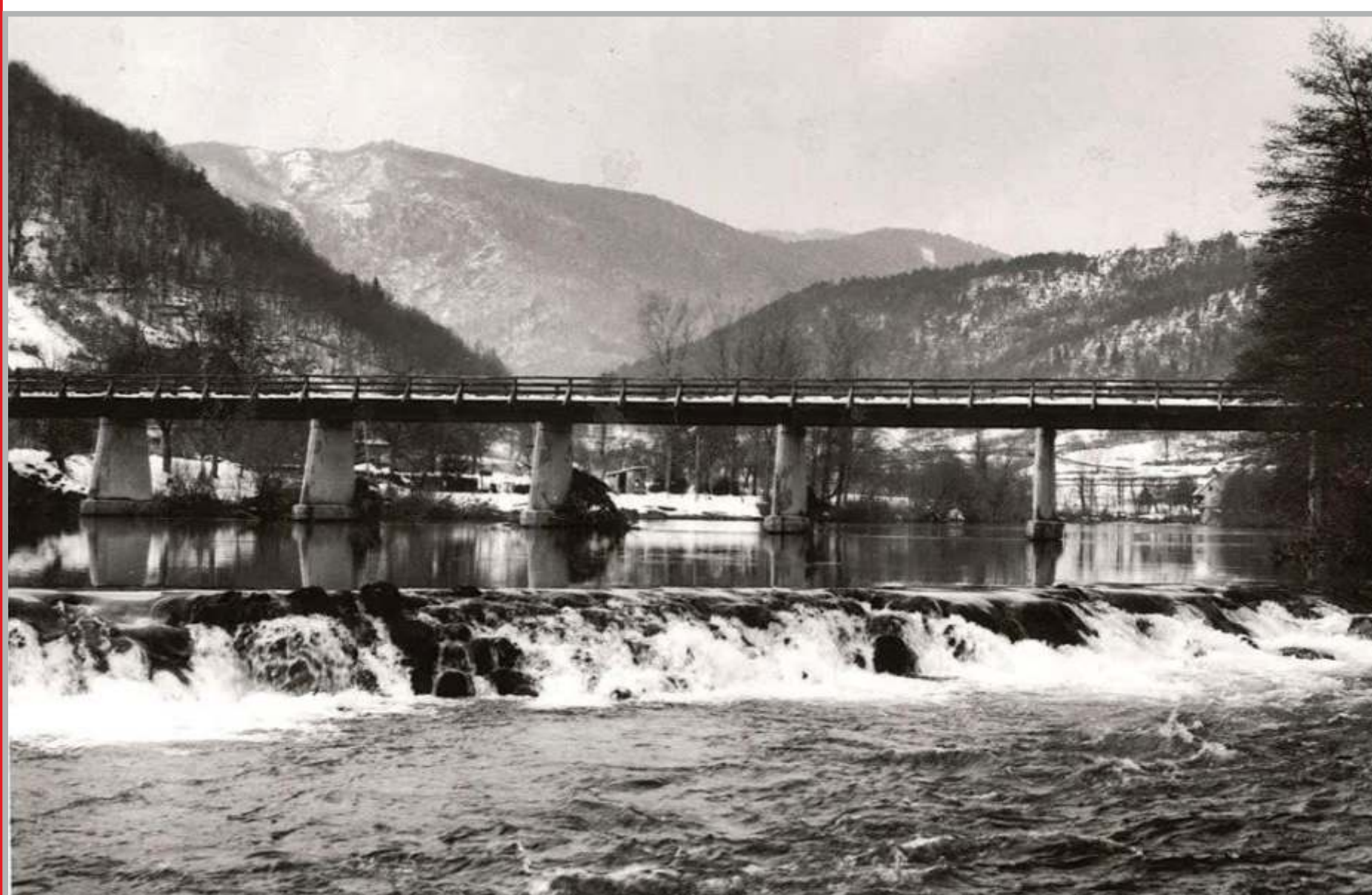
Zadružna štedionica u Lukovdolu

Štedna uložnica Mije Žagara iz Lukovdola, kč.br 5 otvorena je 29. 3. 1908. godine s iznosom od 1.000 kruna te je ovjerena od strane Krizmanića, predstavnika zadruge. Iste godine - 27. 12. je još uloženo dodatnih 1.000 kruna. Nove promjene u saldu događaju se 1928. godine kada se pripisuje kamata i iznos s druge uložnice, dok se kao odgovorne osobe s potpisima pojavljuju Babić i F. Mikić (vjerojatno Franjo Mikić, međuratni fotograf u Lukovdolu) te Kovačić (vjerojatno netko iz obitelji pjesnika I.G. Kovačića). Račun je zatvoren na kraju drugog svjetskog rata.

Skela u Blaževcima



Most na Kupi u Blaževcima



Pogled na naselje Dobra u Vrbovskom



Panorama Vrbovskog



Prvi svjetski rat - potvrda o 100% invalidnosti

Mato Severinski iz Severina, kotar Vrbovsko, rođen 1888. godine postao je 100% ratni invalid. Potvrda je izdana u Osijeku 23. 4. 1918. godine.

Krsni list iseljeničkog djeteta iz SAD-a

Ivan Štajminger, sin Franje Štajmingera rođen 22. siječnja 1910. kršen je 26. siječnja 1910. po rimo-katoličkom obredu od strane lokalnog svećenika Melkiora, koji je i izdao potvrdu 22. ožujka iste godine.

Trachon Ersatzkompagnie
beim Ersatzbataillon des k. u. k. Inf. Regt. Nr. 78

*Die Reiseauslagen bis
Vrbovsko sind mir kreditieren.*

Bestätigung

Leut. Inf. Mato Severinski, 1915.-545.-1888, des
k. u. k. Y. B. II/203, geboren im Jahre 1888, gemeinde-
zuständig nach Severin in K. Bezirk Vrbovsko,
Komitat Modrus-Rijeka in Kroatien, ist am
17. Dezember 1915, zum Landsturm dienste enge-
rückt, wurde am 12. Febr. 1918, superarbitriert als
„Invalide, 100% beruhsunfähig, arbeitsunfähig,
zu jedem Landsturmdienste ungeeignet, zu
entlassen, mit der In-Hausversorgung“ klas-
sifiziert, u. mit heutigem Tage beurlaubt.

Osijek, am 23. April, 1918.

Trachon Ersatzkompagnie
beim Ersatzbataillon des k. u. k. Inf. Regt. Nr. 78

Chefarzt


VERMERT BEHEILTES NICHTINFECTIÖSES TRACHON

GESUND, FEIFEHÄHIG, FREI VON INFECTIÖN,
UNGEZEHEH UND GESCHLECHTSKRANKHEITEN
- Am 23. IV, 1918. -

[Signature]

[Signature]

Certificate of Baptism



CHURCH OF
S. Nicholas
of *Milwaukee, W.*

This is to Certify

That *Ivan Stajminger*
Child of *Franis Stajminger*
and *Isana n. Hrst*, born on the
22nd day of *June* 19*10* was Baptized
on the *26th* day of *June* 19*10*

According to the Rite of the Roman Catholic Church
by the Rev. *Melchior Hurat*
the Sponsors being *Stojko Bartolic*
Amalija Hrst
as appears from the Baptismal Register of this Church.

Dated *March 22, 1930*

[Signature] Pastor

JOHN MURPHY CO. - BALTIMORE